

Marek Chałas

EURO – WALUTA EUROPEJSKA

Marek Chałas

Euro – waluta europejska

Łódź 2018

© Copyright 2018 by Stowarzyszenie Instytut Nowych Technologii
w Łodzi
egzemplarz bezpłatny (publikacja bezpłatna)

Biblioteka Europe Direct Łódź
nr 2/2018

Autor:
Marek Chałas

Redakcja:
Krzysztof Łobodziński

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej

Wyrażone w niniejszej publikacji opinie są poglądami jej Autorów

Printed in Poland
Wydanie I

Droga do euro

Początki integracji europejskiej sięgają pierwszych lat po II wojnie światowej. 18 kwietnia 1951 roku Francja, Niemcy i Włochy oraz kraje Beneluxu – Holandia, Belgia i Luksemburg, podpisały w Paryżu Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWiS), kładąc podwaliny przyszłej integracji europejskiej. Te same państwa podpisały w 1957 roku, w Rzymie, kolejne dwa traktaty – Traktaty Rzymskie. Zgodnie z zapisami tych traktatów powołano Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (EWEA) oraz Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG), która w przyszłości miała doprowadzić do powstania unii celnej, a następnie wspólnego rynku towarów, usług, siły ro-

boczej i kapitału.

Integracji politycznej towarzyszył proces integracji gospodarczej. W procesie dochodzenia do pełnej integracji gospodarczej wyróżnia się sześć stopni jego zaawansowania.

1. Strefa handlu preferencyjnego, tj. zredukowane taryfy celne pomiędzy państwami należącymi do tej strefy.
2. Strefa wolnego handlu – oznacza zniesienie taryf wewnętrznych dla niektórych towarów, w handlu pomiędzy państwami uczestniczącymi.
3. Unia celna – jednakowe zewnętrzne taryfy celne w stosunku do państw trzecich oraz wspólna polityka han-

dłowa.

4. Wspólny rynek – ujednolicone przepisy dotyczące produktów i wprowadzony swobodny przepływ towarów, kapitału, siły roboczej i usług.
5. Unia gospodarcza i walutowa – jednolity rynek, jedna waluta oraz wspólnie uzgadniana polityka monetarna.
6. Pełna integracja gospodarcza – wprowadzone wszystkie wyżej wymienione kryteria oraz ujednolicona polityka fiskalna i inne działy polityki gospodarczej.

Wszystkie państwa należące do Unii Europejskiej są częścią Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW), tworzą tzw.

jednolity rynek. Jednakże stopień zaawansowania integracji gospodarczej w obrębie Unii Europejskiej jest różny. Między innymi w zależności od tego czy dany kraj zaakceptował wymianę waluty narodowej na wspólną walutę euro.

Proces integracji walutowej, po różnych wieloletnich wcześniejszych próbach, wznowiono w marcu 1979 roku, wraz z utworzeniem Europejskiego Systemu Walutowego (ESW). Istotę ESW stanowiły Europejski Mechanizm Kursowy (ERM) oraz europejska jednostka pieniężna ECU. Stała się ona załącznikiem wspólnej waluty europejskiej. ECU nie była samodzielną walutą, lecz jedynie jednostką rozrachunkową, a jej wartość wyznaczano na podstawie koszy-

ka walut państw członkowskich EWG (początkowo dziewięć, ostatecznie dwanaście). ESW funkcjonował przez 20 lat, od 1979 r. do końca 1998 roku i w tym czasie przyczynił się do zmniejszenia wahań kursów walutowych.

W kwietniu 1988 roku przedstawiono raport, przygotowany przez specjalną komisję, którą kierował ówczesny przewodniczący Komisji Europejskiej J. Delors, określany później Raportem Delorsa. Zaproponowano w nim, by unię gospodarczą i walutową tworzyć stopniowo, w trzech kolejnych etapach.

1 stycznia 1999 roku był dla Europy historycznym momentem. Rozpoczął się bowiem trzeci i ostatni etap two-

żenia UGW. Tego dnia w wielu krajach członkowskich Unii Europejskiej wprowadzono do obiegu wspólną walutę europejską – euro. Dwa bardzo istotne elementy polityki gospodarczej każdego kraju, tj. politykę pieniężną i kursową, przekazano ponadnarodowej instytucji – Europejskiemu Bankowi Centralnemu (EBC), oraz nieodwołalnie usztywniono kursy wymiany 11 państw członkowskich UE, które zostały zakwalifikowane do UGW. Tym samym stworzenie Unii Gospodarczej i Walutowej, ambitnego projektu integracyjnego zjednoczonej Europy, stało się faktem.

Wraz z momentem wprowadzenia euro stworzono Eurosystem, w składzie którego znalazły się: Europejski Bank Cen-

tralny (EBC) oraz krajowe banki centralne (KBC) państw członkowskich strefy euro.

Kraje strefy euro

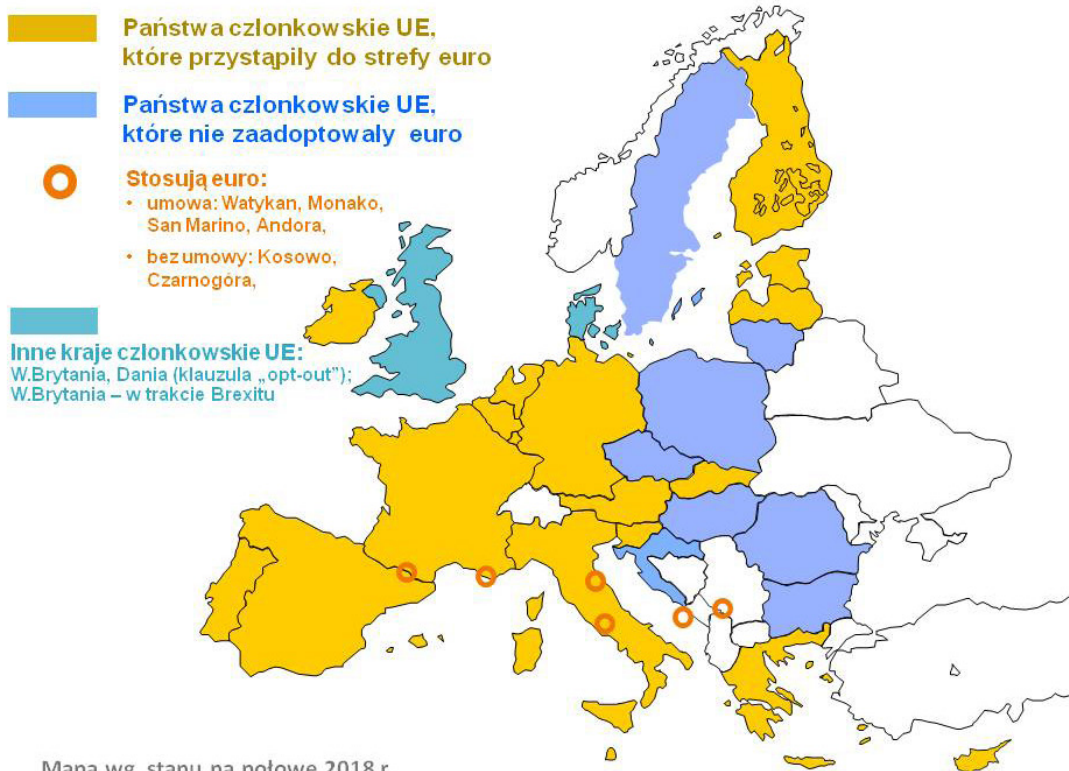
Dotychczas (do 2018 roku) euro wprowadziło 19 państw członkowskich UE. Reprezentują one dwie trzecie liczby ludności całej Unii Europejskiej. Były to, począwszy od 1999 roku: Austria, Belgia, Finlandia, Francja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia i Włochy. Następnie kolejno dołączały: Grecja (2001 r.), Słowenia (2007 r.), Cypr i Malta (2008 r.), Słowacja (2009 r.), Estonia (2011 r.), Łotwa (2014 r.), Litwa (2015 r.).

Przez pierwsze trzy lata, tj. do

końca 2001 roku, euro pozostawało wyłącznie w obiegu bezgotówkowym. W I połowie 2002 roku nastąpiła wymiana banknotów i monet narodowych na euro. W państwach, które do strefy euro dołączyły później, w latach 2007 – 2011, zastosowano tzw. scenariusz big bang, polegający na jednoczesnym przejściu na euro w obrocie gotówkowym i bezgotówkowym.

Oprócz państw należących do strefy euro waluta ta jest środkiem płatniczym, na zasadzie odrębnej umowy z UE w: Watykanie, Monako, San Marino, Andorze, a także bez umowy, jednostronną decyzją młodych państw: w Kosowie i Czarnogórze. Waluta euro, jako oficjalny środek płatniczy, jest również stosowana poza Europą:

- we francuskich Departamentach Zamorskich (są częścią Unii Europejskiej): Gujana Francuska, Gwadelupa i Martynika na Karaibach, Reunion, na Oceanie Indyjskim, wyspie Majotta na Oceanie Indyjskim;
- na Maderze – wyspie portugalskiej na Oceanie Atlantyckim, która jest częścią UE;
- na hiszpańskich Wyspach Kanaryjskich, na Oceanie

Mapa wg. stanu na połowę 2018 r.

Atlantyckim, które są częścią UE;

- we francuskich terytoriach zamorskich (nie należących do UE): Polinezji Francuskiej, Saint-Pierre i Miquelon (wyspy niedaleko wschodniego wybrzeża Kanady), wyspie Saint-Barthélemy (w pobliżu Gwadelupy).

Zarządzanie strefą euro

Pryncypialne podstawy prawne Unii Gospodarczej i Walutowej stanowią: Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz Statut Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego, załączony do TFUE jako protokół. W Traktacie zapisano pod-

stawy dotyczące ustanowienia Unii Gospodarczej i Walutowej. W późniejszych okresach wprowadzono akty uzupełniające.

Europejski Bank Centralny (EBC) – Bank centralny dla strefy euro. EBC niezależnie zarządza polityką walutową strefy euro. Europejski Bank Centralny (EBC) jest odpowiedzialny również za prowadzenie polityki pieniężnej strefy euro, największej po USA gospodarki na świecie. EBC jest instytucją unijną – centralnym elementem Eurosystemu i Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego. Mieści się w Niemczech, we Frankfurcie nad Menem, i zatrudnia ponad 2500 pracowników z całej Europy. Wykonują oni wiele zadań w ścisłej współpracy z krajowymi bankami centralnymi

należącymi do Eurosystemu, a w przypadku nadzoru bankowego – z krajowymi organami nadzoru w ramach Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego.

Funkcję prezesa EBC pełni Mario Draghi (kadencja do 31 października 2019 r.). Głównym organem decyzyjnym jest Rada Prezesów, złożona z sześciu członków Zarządu EBC oraz prezesów banków centralnych 19 krajów tworzących strefę euro.

Europejski System Banków Centralnych (ESBC) tworzą banki centralne wszystkich państw członkowskich UE, niezależnie od tego, czy państwa te wprowadziły euro oraz EBC.

Eurosystem składa się z EBC i banków centralnych

państw, tylko tych, które wprowadziły euro. Eurosystem będzie istnieć równoległe z ESBC, dopóki wszystkie państwa członkowskie UE (które podjęły zobowiązanie w traktatach akcesyjnych) nie przystąpią do strefy euro.

Strefę euro tworzą państwa UE, które zastąpiły waluty narodowe jednolitą walutą euro. Do 2018 r. do strefy euro przystąpiły: Austria, Belgia, Cypr, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niemcy, Portugalia, Słowacja, Słowenia, Włochy.

Droga Polski do euro

Zapisy traktatowe prze-

widują, że w przyszłości strefa euro zostanie rozszerzona na państwa członkowskie UE, pozostające dotąd poza nią. Polska dotychczas nie zastąpiła własnej waluty, polskiego złotego, jednolitą walutą europejską, euro. Jednakże, Polska od dnia przystąpienia do Unii Europejskiej bierze udział w III etapie Unii Gospodarczej i Walutowej; posiada tzw. status kraju z derogacją. Oznacza to, że Polska jest zobowiązana do przyjęcia wspólnej waluty po uprzednim wypełnieniu warunków – kryteria z Maastricht zostały określone w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE).

Negocjacje akcesyjne Polski z Unią Europejską zostały zakończone podczas szczytu UE w Kopenhadze w grudniu

2002 r.. Polska wraz z dziewięcioma innymi krajami, z dniem 1 maja 2004 r., stała się państwem członkowskim Unii Europejskiej, a zarazem członkiem Unii Gospodarczej i Walutowej, ale z derogacją.

Wejście do strefy euro jest traktatowym obowiązkiem Polski, nie została natomiast ustalona data przyjęcia przez Polskę euro jako waluty obiegowej. Decyzja taka została zaakceptowana przez Polaków w referendum 7 i 8 czerwca 2003 r.

Wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej zobowiązały się przyjąć euro, a jedynie są krajami z derogacją. Wyjątek od tej reguły zastrzegły sobie Wielka Brytania i Dania.

Przyjęcie wspólnej waluty

ty euro jest uwarunkowane osiągnięciem przez państwo członkowskie UE tzw. warunków konwergencji, tj.:

- osiągnięcie trwałej konwergencji nominalnej,
- osiągnięcie konwergencji prawnej.

Inne zapisy traktatowe precyzują znaczenie powyższych warunków w formie szczegółowo określonych kryteriów konwergencji. Na podstawie tych przepisów Komisja Europejska i Europejski Bank Centralny dokonują niezależnie od siebie oceny, czy dany kraj członkowski osiągnął odpowiedni stopień konwergencji nominalnej i prawnej, aby przystąpić do strefy euro.

Przepisy traktatowe oraz późniejsze protokoły w sprawie kryteriów konwergencji stawiają wymagania, by przed przystąpieniem do strefy euro kraj osiągnął „wysoki i trwały stopień konwergencji gospodarczej”, co oznacza, że gospodarka tego kraju musi być w stanie dotrzymać tempa gospodarkom państw, które już stosują wspólną walutę. Miarami konwergencji gospodarczej są postępy osiągnięte w zakresie:

- *stabilności poziomu cen* – w odniesieniu do sytuacji cenowej ocenia się poziom inflacji, czyli kształtowanie się cen towarów i usług w pewnej przestrzeni czasowej. Stabilność cen jest ważna zarówno dla funkcjonowania gospodarki jak i dla obywa-

teli. Ceny (średnie) różnych artykułów, konsumpcyjnych, inwestycyjnych itp. nie powinny rosnać zbyt szybko. Stabilność cen oznacza, że nie maleje siła nabywcza pieniądza. Oznacza to również, że pieniądz zachowuje swoje podstawowe funkcje: środka wymiany, a także środka służącego oszczędzaniu. Kryterium stabilności cen w ocenianym kraju, może być uznane za spełnione, gdy średnia stopa inflacji za rok, podlegający ocenie, nie przekroczyła o więcej niż 1,5 punktu procentowego stopy inflacji trzech państw członkowskich UE z najlepszymi wynikami owego kryterium;

- *wyników budżetowych i długu publicznego* – wydatki pu-

bliczne nie powinny znacząco przewyższać przychody, tj. roczny deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych nie może być wyższy niż 3% produktu krajowego brutto PKB, natomiast łączny dług publiczny nie może przekraczać 60% PKB. Spełnienie tych kryteriów oznacza, że finanse publiczne są trwale zrównoważone, tj. kraj jest w stanie obsługiwać swoje zadłużenie;

- *kursu walutowego* – kurs waluty krajowej powinien być stabilny. Pozwala to prognozować stan gospodarki, w szczególności firmy i osoby prywatne czyniąc plany na przyszłość nie muszą obawiać się znacznych zmian przeliczników eksportu

i importu. Utrzymywanie się kursu danej waluty wobec euro, przez co najmniej dwa lata, bez utraty wartości, w paśmie wahań wskazanych w mechanizmie kursów walutowych (ERM II) jest uznawane za oznakę stabilności tej waluty;

- długoterminowych stóp procentowych – długoterminowa stopa procentowa danego kraju nie powinna w ciągu badanego rocznego okresu przekraczać o więcej niż 2 punkty procentowe ponad poziom inflacji trzech państw członkowskich o najbardziej stabilnym poziomie cen. Do oceny tej stopy, jako miarę przyjmuje się oprocentowanie długoterminowych obligacji skarbowych lub

porównywalnych papierów wartościowych. Na podstawie tego kryterium ocenia się trwałość konwergencji.

Europejski Bank Centralny i Komisja Europejska, co dwa lata informują Radę Unii Europejskiej o postępach państw w osiągnięciu kryteriów konwergencji. Komisja Europejska ogłasza „sprawozdania z konwergencji”, a EBC – „raporty o konwergencji”. W raportach wskazuje się również czy konwergencja ma charakter trwały. Nie jest wystarczająca zgodność z kryteriami w danym momencie – ich spełnienie powinno utrzymywać się przez dłuższy czas. To istotny czynnik dla krajów już operujących wspólną walutą. Gospodarki krajów strefy euro powinny być stabilne

i odporne na zaburzenia. Jest to warunek niezbędny by unia walutowa funkcjonowała sprawnie, a wszyscy jej uczestnicy korzystali ze stabilności pieniądza.

Ocenia się także inne czynniki istotne dla integracji i konwergencji gospodarczej, na przykład stan instytucji publicznych w danym kraju. Ocenie poddawane są również kryteria prawne, na przykład zgodność prawodawstwa krajowego z Traktatami unijnymi, a także zgodność ze statutem Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego.

Polskie przygotowania do wejścia do strefy euro

W raportach konwer-

gencji EBC, przygotowywanych co dwa lata, również w języku polskim począwszy od 2004 r., Polska okresowo spełnia kryteria konwergencji nominalnej lub jest bardzo blisko ich spełnienia. Natomiast Polska nie spełnia kryteriów dostosowania prawa wymaganego w Art. 131 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności istnieje potrzeba dostosowania Art. 227 zapisu w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w którym aktualnie wskazuje się, że wyłączne prawo emisji pieniądza w Polsce posiada Narodowy Bank Polski.

W Polsce, 3 listopada 2009 r., rozporządzeniem Rady Ministrów ustanowiono: Narodowy Komitet Koordynacyjny do spraw Euro oraz powstał dokument: Ramy Strategiczne Na-

rodowego Planu Wprowadzenia Euro. Ponadto powołano Pełnomocnika Rządu ds. Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską oraz Biuro Pełnomocnika w Ministerstwie Finansów. Obydwie instytucje istniały do końca 2015 r. W Narodowym Banku Polskim utworzono Centrum Informacji o Euro – funkcjonowało w latach 2011 – 2015. Aktualnie, w roku 2018, zawieszono wszystkie przygotowania do wejścia Polski do strefy euro.

Stabilność

Głównym zadaniem Europejskiego Banku Centralnego jest ochrona stabilności cen w strefie euro, tak aby jej mieszkańcy byli spokojni, że jutro będą mogli za swoje pieniądze

kupić tyle samo co dziś. Innymi słowy, ceny nie powinny ani za nadto rosnąć (wysoka inflacja), ani też przez długi czas spadać (deflacja). Długie okresy nadmiernej inflacji lub deflacji szkodzą gospodarce.

Dbanie o stabilny poziom cen to najlepszy sposób, w jaki banki centralne mogą przyczynić się do podnoszenia dobrobytu obywateli. Dlatego właśnie w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej utrzymanie stabilności cen wyznaczono jako główny cel EBC. Aby móc go osiągnąć, EBC sformułował liczbową definicję stabilności cen. Zgodnie z nią roczna stopa inflacji mierzona za pomocą zharmonizowanego wskaźnika cen konsumpcyjnych (HICP) powinna wynosić „poniżej, ale blisko 2%

w średnim okresie”. Cel EBC w zakresie stabilności cen odnosi się do inflacji w strefie euro jako całości.

Korzyści związane ze zmianą waluty narodowej na euro

Obecność w UGW i operowanie walutą euro to m.in.:

- zniesienie kosztów wymiany walut;
- przejrzystość cen;
- stabilna waluta;
- niska inflacja oraz niższe stopy procentowe;
- większa integracja rynków finansowych, objętych odpowiednią regulacją i nadzorem;

- ramy prawne służące poprawie stanu finansów publicznych;
- silniejsza pozycja UE w gospodarce światowej – obecnie euro jest drugą co do ważności walutą światową po dolarze amerykańskim. Jako jeden z najważniejszych obszarów gospodarczych na świecie, UE ma silniejszą pozycję w stosunkach międzynarodowych;
- usprawnienie handlu międzynarodowego;
- widoczny symbol tożsamości europejskiej.

Koszty krótkookresowe

Do kosztów bezpośrednich związanych z przyjęciem

waluty euro można zaliczyć wszelkie koszty techniczne i administracyjne ponoszone przez administrację publiczną, banki, oraz przedsiębiorstwa finansowe i niefinansowe. Są to:

- koszty przystosowania systemów informatycznych do operowania nową walutą,
- koszty przystosowania maszyn i urządzeń, w których używana jest gotówka - bankomaty, automaty sprzedażowe, itd.,
- koszty przygotowania nowych banknotów i monet oraz ich dystrybucji pierwotnej,
- działania logistyczne związane z wycofywaniem waluty krajowej, tj. banknotów i monet nominowanych

w walucie krajowej,

- koszty zatrudnienia i szkolenia pracowników firm oraz partnerów biznesowych,
- koszty utraty przez banki i inne instytucje części dochodów z transakcji wymiany walut,
- koszty przeprowadzenia kampanii informacyjnych.

Mity związane z euro

Mit: euro doprowadziło do wzrostu cen

Poprzez obniżenie inflacji i zwiększenie konkurencji, euro doprowadziło de facto do spadku cen! Na podstawie porównania danych dotyczących cen towarów konsumenckich można wnioskować, że przyjęcie euro

spowodowało o wiele mniejszy wzrost cen niż się powszechnie uważa – w roku 2002 jednorazowy wpływ był na poziomie 0,1–0,3 proc.

Z dotychczasowych doświadczeń wprowadzania euro do obiegu gotówkowego, zaobserwowano „nietypowe” efekty cenowe, wynikające m.in. z zaokrąglania cen (szczególnie dotyczyło to podstawowych artykułów konsumpcyjnych z niewysokimi cenami jednostkowymi), czy wykorzystania przez przedsiębiorców niewiedzy konsumentów co do podnoszenia zasad przeliczania starej waluty krajowej na jednolitą walutę europejską euro. Doświadczenia tzw. nowych państw członkowskich strefy euro pokazują, że rezultatom nieuczciwych prak-

tyk cenowych można skutecznie zapobiegać, np. poprzez: nakaz podwójnej ekspozycji cen, kampanie informacyjne, monitoring cen przez organizacje konsumenckie, itp.

Mit: *gdy wprowadzimy w Polsce euro staniemy się „drugą Grecją”*

Zastanówmy się. A może prawdziwsze jest stwierdzenie: gdy wprowadzimy w Polsce euro staniemy się „drugą Austrią” albo „drugą Finlandią” a może „drugą Holandią”, a dlaczego kraje nadbałtyckie kilka lat temu wprowadziły u siebie euro i żaden z nich nie stał się „drugą Grecją?”. Żeby dokonywać porównań należy uwzględnić wiele kryteriów, a nie ulegać eufemizmom – takie formułowanie

stwierzeń najczęściej prowadzi do wykreowania populistycznego mitu.

Banknoty i monety

W lutym 1996 roku rozpisano konkurs na projekt banknotów euro. Zgłoszone zostały 44 projekty. W dwuetapowym postępowaniu wybrano zwycięski projekt. Jego autorem był Robert Kalina, austriacki projektant banknotów z Oesterreichische Nationalbank w Wiedniu.

Istnieje siedem nominałów banknotów euro: 5, 10, 20, 50, 100, 200 i 500 euro. Wszystkie banknoty są prawnym środkiem płatniczym we wszystkich krajach strefy euro. Na banknotach uwidocznił style ar-

chitektoniczne siedmiu okresów w historii kultury europejskiej. Nowa seria banknotów jest kontynuacją serii pierwszej. Wzory nowych banknotów są utrzymane w podobnej kolorystyce i oparte na temacie „Epoki i style”. Ich szata graficzna została nieco zmieniona, by umożliwić dodanie zmodernizowanych, nowoczesnych zabezpieczeń.

Banknoty z serii „Europa” wchodzi do obiegu sukcesywnie, w kolejności od najniższego do najwyższego nominału. Proces ten zaplanowano na kilka lat. Pierwsze cztery nominały z nowej serii – 5, 10, 20 i 50 euro – wprowadzono odpowiednio w 2013, 2014, 2015 i 2017 roku. Nowy banknot 50 euro wszedł do obiegu 4 kwietnia 2017. W drugiej serii wyko-

rzystano najnowsze osiągnięcia techniki produkcji banknotów. Nowe zabezpieczenia powodują, że banknoty są bezpieczniejsze, bardziej odporne przed fałszowaniem.

Seria monet euro obejmuje osiem nominałów: 1, 2, 5, 10, 20 i 50 centów oraz 1 i 2 euro. Monety mają stronę wspólną (europejską) i stronę narodową. Na stronie wspólnej znajdują się kontury Unii Europejskiej lub całej Europy jako symbol jedności Unii. Monety

5-, 2- i 1-centowe ukazują Europę obok Azji i Afryki na kuli ziemskiej. Natomiast każdy kraj ma prawo zaprojektować własną stronę narodową każdej z monet. Wszystkie monety, podobnie jak banknoty, można używać w całej strefie euro.

Więcej informacji o Unii Gospodarczej i Walutowej, aktualności dotyczące funkcjonowania strefy euro oraz szczegóły dotyczące banknotów, monet, zabezpieczeń znaleźć można na stronie: <http://www.ecb.europa.eu/>.

Wyrażone w niniejszej publikacji opinie są poglądami jej Autora.
Treści prezentowane w niniejszej publikacji nie są tożsame ze stanowiskiem
Komisji Europejskiej.